

MATURA 2017

PJESA I

Ajsbergët

- 0 Ju s'do të mundeshit kurrë ta harronit momentin kur keni parë ajsbergun e parë.
- 2 Ajo masë lundruese akulli, që e bën të duket aq të vogël anijen tuaj, është kaq e bukur dhe njëkohësisht kaq e pabesueshme, sa ju thjesht do të përhumbeshit duke e parë. Duket sikur kjo *asgjë* kaq e madhe, nuk mund të jetë natyrore, por më pas, e kuptoni se një gjë e tillë, s'mund të jetë *veç* natyrore.
- 3 Një tjetër perceptim shfaqet sakaq: këto male lundruese janë të rrezikshme. Mendoni jo vetëm për mbytjen e Titanikut në 1912, por edhe për qindra aksidente të tjera, ku i fundit (për fat të mirë asnjë nuk e humbi jetën) ishte mbytja e anijes Explorer në nëntor të 2007, në Antarktidë.
- 4 Tashmë, teksa ndryshimet në klimë po çojnë në rritje të temperaturave globale, ajsbergë të rinj po krijohen: Antarktida krijon shumë më tepër se Groenlanda. Ajsbergët e Antarktidës janë shumë më të mëdhenj, ndonjëherë duke arritur përmasat e shteteve të vogla. Të dhënat e fundit tregojnë se në Antarktidën Perëndimore, që nga viti 1940, temperatura është rritur me -15.2°C , duke e bërë këtë zonë, së bashku me veriperëndimin e Amerikës Veriore dhe Siberinë, një ndër rajonet që po ngrohen më shpejt në tokë. Si rezultat i gjithë këtij procesi, kanë lindur me mijëra ajsbergë.
- 5 Teksa po krijohen kaq shumë ajsbergë, shkencëtarët po mësojnë se këto bukuri të rrezikshme nuk janë, as sterile dhe as masa inerte akulli. Në fakt, ata e ndryshojnë mjedisin e tyre nga pikëpamja biologjike, kimike dhe fizike, duke u shndërruar në ishuj ku zhvillohet jeta. Kohët e fundit është bërë i njohur roli i rëndësishëm i ajsbergëve në ekosistemin e Antarktidës. Vëzhguesit në det kanë vërejtur prej kohësh se ajsbergët tërheqin fokat, pinguinët, zogjtë e detit, ndërsa zhytësit kanë vënë re se peshqit janë më të shumtë pranë ajsbergëve, sesa në zonat e tjera në det. Tashmë shkencëtarët po mësojnë se çfarë i tërheq kafshët tek ajsbergu.
- 6 Në varësi të përmasave, vendndodhjes dhe stinës, ajsbergët mund të jenë shkatërrues ose mbrojtës. Në mënyrë tipike, ajsbergët gjatë ekzistencës së tyre, që nga shkëputja nga akullnajat e Antarktidës apo të Groenlandës, e deri tek shkrirja e tyre graduale, shërbejnë si mbrojtës për kafshët, madje e bëjnë këtë edhe brenda fortesës së tyre të magjishme. Ata e pasurojnë oqeanin me lëndë ushqyese, duke shtuar prodhimin e planktonit.

- 7 Ajsbergët e shtrirë deri në tokë, i mbrojnë gjallesat që jetojnë në fund të shtratit të oqeanit, nga ajsbergët e lirë që lundrojnë në sipërfaqe. Këta të fundit, veprojnë si plaçkitës në fund të sipërfaqes së tokës, duke hapur brazda si parmenda gjigante në shtratin e oqeanit, në thellësi deri mbi njëmijë këmbë e duke shkatërruar kështu jetën e të gjitha gjallesave ujore që nuk mund të largohen nga drejtimi i tyre. Gjithashtu, ajsbergët e mëdhenj mund të pengojnë akujt e oqeanit nga shkëputja e tyre vjetore. Për më tepër, mungesa e rrezeve të diellit ndalon formimin e mikroorganizmave që krijohen nga algat, e kështu, shkëput zinxhirin ushqimor që në lidhjen e parë.
- 8 Nga përvoja personale, mendoj se ajsbergët do të vazhdojnë të habisin dhe të magjepsin vizitorët në rajonet polare, me përmasat dhe bukuritë e tyre qiellore. Pikërisht tani, kur këto ekosisteme janë në shkrirje të shpejtë për shkak të ndryshimeve klimaterike globale, këto masa të ngrira akulli po marrin një dimension të ri mrekullie. Ndërkohë, gjithnjë e më shumë, ne po zbulojmë rolin e tyre të rëndësishëm në jetën biologjike dhe metabolizmin e zonave polare. Pra, nuk duhet t'i shikojmë më ajsbergët thjesht si bukuri; ata janë faktorë aktivë të ndryshimit, ku secili prej tyre, si një oazë akulli në rrugëtimin e jetës, lëviz i paepur në udhëtimin e tij oqeanik drejt shkrirjes.

Për pyetjet me alternativa rrethoni alternativën e saktë.

1. Sipas kësaj pjese, sot shkencëtarët po zbulojnë se disa ajsbergë janë në gjendje: **1 pikë**
- A) të prodhojnë fuqi.
B) të prodhojnë jehona.
C) të ndihmojnë jetën.
D) të paralajmërojnë detarët.
2. Dy paragrafët e parë shërbejnë: **1 pikë**
- A) për të listuar çështjet.
B) për të ballafaquar zgjidhjet.
C) për të tërhequr vëmendjen.
D) për të theksuar një kontradiktë.
3. Kjo pjesë na tregon se ajsbergët e Antarktidës, krahasuar me ata të Groenlandës, janë: **1 pikë**

- A) më dominues,
- B) më të mëdhenj,
- C) më pak tërheqës,
- D) më të rrumbullakët.

4. Paragrafi i fundit tregon se ajsbergët vazhdojnë të jenë burim: **1 pikë**

- A) i ndotjes,
- B) i çlodhjes,
- C) i magjepsjes,
- D) i paragjykimeve.

5. Në zhvillimin e kësaj pjese, autori mbështetet shumë: **1 pikë**

- A) në dialog dhe histori,
- B) në fakte dhe detaje,
- C) në fantazi dhe humor,
- D) në pyetje dhe përgjigje.

6. Cila nga fjalitë e mëposhtme tregon më mirë **opinionin e autorit** në lidhje me ajsbergët? **1 pikë**

- A) Në Antarktidën Perëndimore temperatura është rritur me -15.2°C .
- B) Vëzhguesit në det kanë vërejtur prej kohësh se ajsbergët tërheqin fokat, pinguinët, zogjtë e detit.
- C) Teksa ndryshimet në klimë po çojnë në rritje të temperaturave globale, ajsbergë të rinj po krijohen.
- D) Ajo masë lundruese akulli, që e bën të duket aq të vogël anijen tuaj, është kaq e bukur dhe njëkohësisht kaq e pabesueshme, sa thjesht do të përhumbeshit duke e parë.

7. Cila nga fjalitë e mëposhtme përmbledh më saktë **mesazhin** e pjesës? **1 pikë**

- A) Tashmë shkencëtarët po mësojnë se çfarë i tërheq kafshët tek ajsbergu.

MATURA SHTETËRORE

- B) Ata e pasurojnë oqeanin me lëndë ushqyese, duke shtuar prodhimin e planktonit.
- C) Pra, nuk duhet t'i shikojmë më ajsbergët thjesht si bukuri; ata janë faktorë aktivë të ndryshimit.
- D) Në varësi të përmasave, vendndodhjes dhe stinës, ajsbergët mund të jenë shkatërrues ose mbrojtës.

8. Lexoni me kujdes fjalinë hyrëse të kësaj pjese. Cila është e veçanta e saj nga pikëpamja strukturore dhe gjuhësore? **2 pikë**

Strukturore: _____

Gjuhësore: _____

9.

- a) Cila është ndjesia që përpiqet të na përçojë autori, në paragrafin e dytë? Çfarë e shkakton atë? **2 pikë**

- b) Në paragrafin e tretë, autori sjell shembuj nga përvoja njerëzore. Identifikoni dy prej tyre dhe zbuloni funksionin që ato luajnë. **3 pikë**

Shembujt: _____

Funksioni: _____

GJUHA SHQIPE DHE LETËRSIA

- 10.** Përgjatë tekstit, gjuha e autorit shpesh shfaqte figurshme. Gjeni një rast të tillë dhe tregoni cilat janë, sipas jush, dy arsytet e kësaj zgjedhjeje nga ana e autorit.

3 pikë

Shembull: _____

Arsyet: _____

- 11.** Ku qëndron, sipas autorit, thelbi i madhështisë së ajsbergëve? Interpretoni këtë këndvështrim. Mendimin tuaj ilustrojeni me shembuj nga pjesa. **3 pikë**

PJESA II

IBSEN

Shtëpi kukulle (fragment)

NORA- Kur diçka duhet të ndodhë, është më mirë të ndodhë pa shumë fjalë, apo jo, Torvald?

HELMERI – (*Duke bërë ecejake*). Ishim kaq miq të ngushtë! Duheshim kaq shumë me njëri-tjetrin! As që mund ta marr me mend se nuk do ta shoh më. Ai me vuajtjen e tij, me vetminë e tij, i sillte një si farë kurore të megjulluar resh lumturisë sonë të qartë si drita e diellit... Po, kushedi, mbase kështu është më mirë. (*E përqafton*). Gruaja ime e dashur... Gjithmonë më duket sikur nuk të shtrëngoj shumë, aq sa dua. E di, Nora? Ngandonjëherë dua, bile, që të të kanoset ndonjë rrezik, në mënyrë që unë të kem rast të rrezikoj jetën për ty, të sakrifikoj çdo gjë për ty.

NORA – (*Çlirohet prej tij dhe thotë me forcë dhe e vendosur*). Tani lexo letrat e tua, Torvald.

.....
HELMERI- Nora!

NORA - (*Duke thirrur me të madhe*). Ah!

HELMERI- Ç'është kjo? E di ti ç'shkruhet në këtë letër?

NORA- Po, e di. Më lër të shkoj! Më lër të iki!

HELMERI- (*Duke e ndalur*). Ku kërkon të shkosh?

NORA- (*Përpiqet të çlirohet*). Ti nuk duhet të më shpëtosh, Torvald.

HELMERI- (*Duke u zbrapsur*). E vërtetë?! Domethënë, të vërteta janë këto që shkruhen në letër? ...

O, tmerr! ... Jo, jo, jo! Është e pamundur, nuk mund të jetë e vërtetë.

NORA- Është e vërtetë. Të kam dashur më tepër se çdo gjë tjetër në botë.

HELMERI - Lëri këto arsyeime të kota!

NORA - (*Duke iu afruar*). Torvald! ...

HELMERI - E zeza ti... Ç'ke bërë kështu?!

NORA - Më lër të shkoj. Ti nuk duhet të vuash për mua... Mbi ty nuk duhet të bjerë asgjë...

HELMERI - Lëri skenat. (*Mbyll me çelës derën e hyrjes*). S'ke ku shkon, po nuk m'i the këtu, të më japësh llogari për të tëra një nga një. A e kupton se çfarë ke bërë? ... Fol! ... A e kupton? ...

NORA - (*Ia ngul sytë dhe e vëren pa lëvizur asnjë muskul të fytyrës*). Po, tani po filloj ta kuptoj.

HELMERI - (*Duke shkuar ec e jakë nëpër dhomë*). O, çfarë ëndërr e tmerrshme! Për tetë vjet rresht, ajo që ishte gëzimi, krenaria ime, nuk paska qenë veçse një

hipokrite, një gënjeshtare... më keq, më keq... një kriminele! Oh, çfarë llum i ndyrë! Tmerr! ... Ptu! Ptu! ...

(Nora hesht dhe e shikon kurdoherë me sytë ngulur).

HELMERI - *(Ndalet përpara saj)*. Duhej ta kisha kuptuar se do të ndodhte kështu. Duhej ta dija. Parimet e lehta të tyt eti, mos ma pre fjalën! Parimet e lehta të tyt eti ti i ke trashëguar të gjitha! As fe, as moral, as ndonjë ndjenjë detyre... Oh, ky është ndëshkimi që po marr ngaqë atëherë mbylla një sy me ... babanë tënd! Për ty e bëra... vetëm për ty! Kurse ti po ma shpërblen kështu.

NORA - Po, kështu.

HELMERI - Ma shkatërrove lumturinë! Ma prishe të ardhmen! Ah më vjen tmerr ta mendoj! Në duart e një njeriu që s'di ç'është ndërgjegjja! Ai mund të bëjë me mua ç'të dojë! Mund të kërkojë nga unë çfarë të dojë! E unë duhet t'i duroj të tëra... E ta mbyll gojën! Ta humbas në këtë mënyrë tërë ç'kam... të shkas e të bie gjer në fund për shkak të një gruaje mendjelehtë! ...

NORA - Por, duke mos qenë unë, ti je i lirë!

HELMERI - Ah, lëri këto gjepura! Edhe yt atë i kishte kurdoherë gati fjalë të tilla! E ç'fitim kam unë, në qoftë se ti "nuk do të jesh më", si thua ti? Asgjë, asgjë! Ai prapëseprapë mund ta zbulojë çështjen... E, në qoftë se do ta bëjë këtë gjë, të gjithë do të thonë se edhe unë kam pasur dijeni për aktin tënd, për krimin tënd. Do të thonë bile se unë kam qenë nxitësi, shtytësi, me një fjalë do të më quajnë bashkëpunëtorin tënd. E për këtë duhet të ta di faleminderit ty, ty, që të kam mbajtur në pëllëmbë të dorës gjatë tërë kohës që kemi jetuar bashkë. A e kupton, a s'e kupton se çfarë ke bërë?

NORA - *(Me qetësi, ftohtë)*. Po.

HELMERI – Kaq e çuditshme më duket, saqë akoma s'po arrij do ta kuptoj! Por s'kemi ç'presim, duhet të marrim një vendim. *(Heshtje)*. Hiqe shallin! Hiqe, të them... *(Heshtje)*. Në një mënyrë a në një tjetër, atij i duhet mbyllur goja. Këtë nuk duhet ta marrë vesh asnjëri. Por mos pandeh se midis nesh çdo gjë ka mbetur si më parë. Domosdo, sa për sytë e botës ne do të vazhdojmë si më parë, ti do të rrih këtu, kjo kuptohet. Por fëmijët, ama, nuk mund t'i lë më në duart e tua... Oh, o zot, e këto duhet t'ia them asaj që kam dashur shumë e që akoma... Pëh, tani çdo gjë mori fund! Këndeje e tutje, nuk është më fjala për të shpëtuar lumturinë tonë, por për të shpëtuar mbeturinat, gërmadhat ... formën!

Për pyetjet me alternativa rrethoni alternativën e saktë.

12. Një nga elementet që e bën fragmentin e mësipërm pjesë të një drame realiste është se: **1 pikë**

- A) personazhet kryesore janë heronj tragjikë.
- B) personazhet kryesore janë njerëz të zakonshëm.
- C) personazhet kryesore kanë një të kaluar aristokratike.
- D) personazhet kryesore shfaqen në rrethana të jashtëzakonshme.

13. Nisur nga konteksti, në dialogun e mëposhtëm, çfarë kupton realisht Nora? **1 pikë**

HELMERI - Lëri skenat. (Mbyll me çelës derën e hyrjes). S'ke ku shkon, po nuk m'i the këtu, të më japësh llogari për të tëra një nga një. A e kupton se çfarë ke bërë? ... Fol! ... A e kupton? ...

NORA - (la ngul sytë dhe e vëren pa lëvizur asnjë muskul të fytyrës). Po, tani po filloj ta kuptoj.

- A) Të vërtetën mbi martesën e saj.
- B) Të drejtën e Helmerit për të reaguuar ashpër.
- C) Veprimin e pamatur që ajo ka kryer ndaj të shoqit.
- D) Pasojat që do të shkaktojnë në karrierën e të shoqit ky veprim.

14. Në cilën prej alternativave të mëposhtme toni merr karakter urdhërues? **1 pikë**

- A) Ma shkatërrove lumturinë!
- B) Por fëmijët, ama, nuk mund t'i lë më në duart e tua...
- C) Kurse ti po ma shpërblen kështu.
- D) Hiqe shallin! Hiqe, të them...

15. Cili është vendimi që merr Helmeri, në lidhje me martesën e tyre (fondi i fragmentit)? **1 pikë**

- A) Ai do ta refuzojë si grua dhe si nënë.
- B) Se ajo duhet të largohet menjëherë nga familja.
- C) Ai do të mundohet të zgjidhë gjithçka me maturi.
- D) Se ajo duhet të largohet për ca kohë, sa të qetësohet gjendja.

16. Kur Helmeri thotë: “Ah, lëri këto gjepura”, me fjalën *gjepura* ai nënkupton: **1 pikë**

- A) arsyetime,
- B) gjykime,
- C) dokrra,
- D) komente.

17. Në fund të kësaj skene, Nora shfaqet: **1 pikë**

- A) e shqetësuar për fëmijët e saj.
- B) e tensionuar për fatin e të dyve.
- C) e trembur nga e ardhmja që e pret.
- D) e akullt ndaj çdo fjale të rëndë që Helmeri i thotë.

18. Cili është reagimi i Helmerit kur zbulon të vërtetën mbi atë që ka bërë Nora dikur? **1 pikë**

19. Në pjesën më poshtë, identifikoni dy mjete stilistike (bashkë me ilustrimin përkatës) dhe zbërtheni nëntekstin që ato mbartin. **3 pikë**

O, çfarë ëndërr e tmerrshme! Për tetë vjet rresht, ajo që ishte gëzimi, krenaria ime, nuk paska qenë veçse një hipokrite, një gënjeshtare... më keq, më keq... një kriminele! Oh, çfarë llum i ndyrë! Tmerr! ... Ptu! Ptu! ...

Mjeti i stilistikës: _____ Ilustrimi: _____

Mjeti i stilistikës: _____ Ilustrimi: _____

Nënteksti: _____

20. Pse Helmeri e përmend disa herë babanë e Norës? **1 pikë**

MATURA SHTETËRORE

- 21.** Qëndrimi i Norës, në këtë fragment, kalon në disa faza. Analizojini ato bashkë me ilustrimet përkatëse. **3 pikë**

- 22.** Në fillim të kësaj skene, Helmeri i thotë Norës: *“Ngandonjëherë dua, bile, që të të kanoset ndonjë rrezik, në mënyrë që unë të kem rast të rrezikoj jetën për ty, të sakrifikoj çdo gjë për ty.”*

Zbërtheni ironinë dramatike që mbartin këto fjalë, parë në tërësinë e këtij fragmenti. **2 pikë**

23.

- a) Vini në dukje (nga fragmenti) një moment ku shfaqet raporti i individit me shoqërinë. Cili është mendimi juaj në lidhje me këtë raport? **2 pikë**

- b) Identifikoni në këtë skenë një të dhënë që paralajmëron vendimin që do të marrë Nora më vonë, prishjen e martesës dhe largimin e saj nga shtëpia. **1 pikë**

- 24.** Shpjegoni thelbin e marrëdhënies midis Norës dhe të shoqit. Mendimin tuaj mbështeteni me ilustrimet përkatëse. **3 pikë**

A i ndërtojme ne vetë cilësitë e karakterit apo ai formohet nga ndikime që s'mund t'i kontrollojmë dot? Po ju si mendoni?

8 pikë

12vite.com